

nós.

NÚM. 2
30 Novembro do 1920

**Pódese afirmar
que a revista *Nós*
representa un esforzo titánico e xeneroso
por normativizar e normalizar lingua e cultura, acometido
sen desalento por un grupo de persoas de grande talento e de
compromiso firme e leal coa Terra.**

Preocupacións lingüísticas na revista

nós

Delfín Caseiro Nogueiras

Presidente do Padroado do Museo da Limia

A tarefa que se imponen os intelectuais que forman o grupo Nós é inxente, titánica, a máis fermosa utopía. A descuberta da identidade, após moitas voltas de viaxes a culturas afastadas, ten de ser afirmada e espallada ao conxunto da sociedade.

Vicente Risco maniféstalle ao poeta Teixeira de Pascoaes na primeira carta (20/02/1920) que lle escribe:

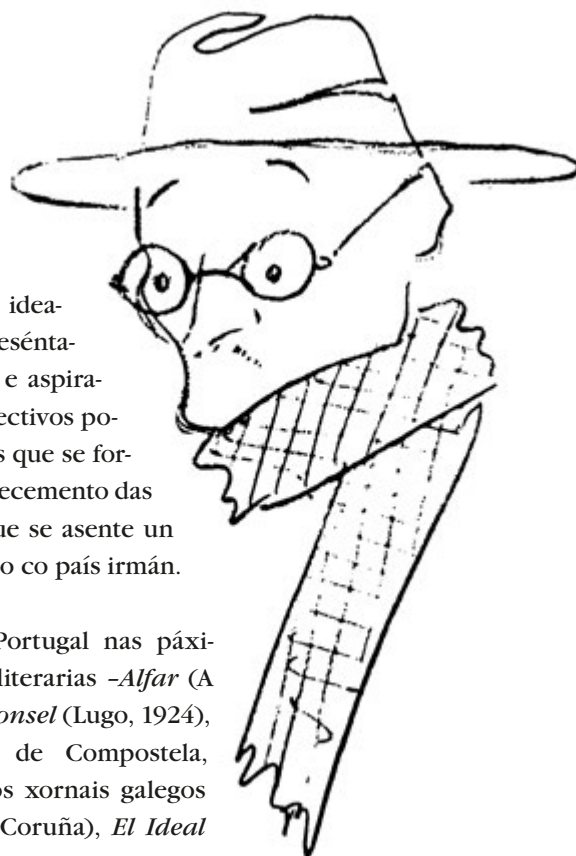
“ (...) foi esí que principiei a padrical-o Atlantismo (...) que é a forma que en min ten a Espranza, n’un Alén posíbel no que Portugal e Galicia serían a mesma cousa...”

A arela nosa é de faguer de Portugal e de Galicia unha soia patria espiritual, a nos integrar no pensamento e no sentimento atlántico.”

O intelectual ourensán é un dos membros máis significados das Irmandades

da Fala, en cuxo ideario Portugal preséntase como modelo e aspiración. Un dos obxectivos políticos prioritarios que se formulan é o establecemento das bases sobre as que se asente un futuro federalismo co país irmán.

A presenza de Portugal nas páxinas das revistas literarias -*Alfar* (A Coruña, 1920), *Ronsel* (Lugo, 1924), *Resol* (Santiago de Compostela, 1932), etc.- e dos xornais galegos -*El Noroeste* (A Coruña), *El Ideal*

A descuberta da identidade, após moitas voltas de viaxes a culturas afastadas, ten de ser afirmada e espallada ao conxunto da sociedade.

Así llo manifesta Vicente Risco ao poeta Teixeira de Pascoaes.

(...) foi esí que principiei a padrical-o Atlantismo (...) que é a forma que en min ten a Espranza, n’un Alén posíbel no que Portugal e Galicia serían a mesma cousa...

Portugal convértese na máis grande inspiración para os intelectuais galeguistas. Mais han de ser, sobre todo, dúas publicacións emblemáticas, senlleiras -A Nosa Terra e Nós- as grandes plataformas de difusión das manifestacións da cultura e da realidade portuguesas. E tres son os intelectuais galegos que máis se implican na empresa: Antón Villar Ponte, Xohán Vicente Viqueira e Vicente Risco.

Gallego (Santiago de Compostela), *La Zarpa* (Ourense), *Galicia* (Vigo), *El Pueblo Gallego* (Vigo), etc.- é unha realidade que non para de se acrecentar durante anos. Portugal convértese na máis grande inspiración para os intelectuais galeguistas.

Mais han de ser, sobre todo, dúas publicacións emblemáticas, senlleiras -A Nosa Terra e Nós- as grandes plataformas de difusión das manifestacións da cultura e da realidade portuguesas. E tres son os intelectuais galegos que máis se implican na empresa: Antón Villar Ponte, Xohán Vicente Viqueira e Vicente Risco.

As Irmandades da Fala identifican a personalidade colectiva coa lingua. Desa identificación nace a revista *Nós*, unha das máis importantes empresas culturais do século XX. A publicación coñece dúas etapas ben diferenciadas como foro cultural de comunicación entre Portugal e Galicia.

Un elenco importante de autores portugueses figura na cabeceira como colaboradores: Teixeira de Pascoaes, Leonardo Coimbra, Alexandre de Córdova, J. Cervaens Rodrigues, Souza Aguiar, Cunha Barros, Hernani Cidadi, etc.

Para a profesora Aurora Marco Lopes, a liña de pensamento formulada por *Nós* foi recibida con grande entusiasmo por parte da intelectualidade portuguesa, o que propicia un forte desexo de colaboración.

Os 18 primeiros números (30/10/1920 - 1/7/1923) poden ser considerados como unha auténtica publicación conxunta galego-portuguesa, materialización dun intenso desexo de irmandade, a pesar das grandes dificultades que hai que salvar.

En carta do 25/04/1922, Vicente Risco manifesta a súa gratitude ao amigo Teixeira:

“Non se pode decir a cantidade d’esforzo de todas clases que nos costa sacar o Nós, mais achámonos dispostos a continualo, a milloralo, a faguer d’il o portastandarte da nosa civilización, da Patria espiritual comun galego-portuguesa. Por iso, hemos agradecer vivamente canta axuda se nos preste d’esa parte, e por todol-os meios hemos intensifical-as nosas relacións.”

Desde o primeiro número, faise explícita a vontade de achegamento a Portugal, á súa lingua e ás súas manifestacións culturais. Após o editorial “Primeiras verbas”, que abre o boletín, reproducécese o poema “Fala do sol” de Teixeira de Pascoaes, dedicado “Aos jovens poetas galegos”. E na sección “Os homes, os feitos, as verbas”, a primeira referencia, da autoría de Vicente Risco, leva por título “Teixeira de Pascoaes e *Nós*”. “Temos a Teixeira de Pascoaes coma cousa nóra, e n-as nó-sas internas devociós témol-o moi perto da santa Rosalía e de Pondal, o verbo da lembranza.”(p.18).

No número 2 (30/11/1920), a crónica “Portugal e Galizia” informa dos pasos dados no proceso de recíproco coñecemento entre as dúas colectividades.

No número 3 (30/12/1920) reproducíase unha interesante carta de Leonardo Coimbra a Vicente Risco:

“Recebi o primeiro número da revista Nós. Magnífica! O seu artigo é, meu amigo, o mais belo hino á terra e uma perfeita concepção do verdadeiro amor religioso. Ninguén mais do que eu sentirá a verdade e a beleza desse verbo d’amor. (...)”

“As vossas terras são «aquelas terras onde ainda não fui...», são ja terras da minba Saudade!” (pp.3-4). O filósofo fai referencia ao artigo “O sentimento da terra na raza galega” que aparece no nº 1 da publicación (pp. 4-9).

Na recensión dunha tradución ao castelán da obra poética de Teixeira de Pascoaes que aparece no número 4 (31/1/1921) afirmábase: “Nós, por fortuna, non precisamos pra coñecer y-amar ó mestre, de vertel-as suas obras a un idioma difrente do seu, qu’en resumidas contas é o noso.” (p. 18).

No número 5 (24/6/1921), un novo artigo de Vicente Risco saúda con entusiasmo a segunda edición do poema *Marânos* (1920), do creador de Amarante.

O número 7 (25/10/1921) informa da viaxe a Galicia dun grupo de intelectuais e artistas portugueses: “A embaixada espiritual de Leonardo Coimbra”; “Leonardo Coimbra e o criacionismo.” Recolle tamén a caricatura do pintor João Peralta, presentado como “axente de *Nós* en Portugal”, feita por Álvaro Cebreiro. Na sección “Os homes, os feitos, as verbas”, aparecen as recensións dos libros *Adoração* de Lenardo Coimbra e *Cantos indecisos* de Teixeira de Pascoaes. E na publicidade, anúncianse diversos libros do poeta de Amarante: *Terra prohibida*, *Arte de ser Portuguez* (sic), *Sempre*, *As sombras*, *Marânos*, *Cantos indecisos*.

No número 14 (1/12/1922) transcríbese o poema “De min”, de Teixeira de Pascoaes, dedicado “aos grandes poetas da Galiza, Cabanillas e Varela”. E no número 18 (1/7/1923) dáse conta aínda da conferencia ditada por Teixeira de Pascoaes en Madrid, no mes de maio, crónica xornalística de Luís Cortón do Arroyo: “Don Quixote e a saudade.”

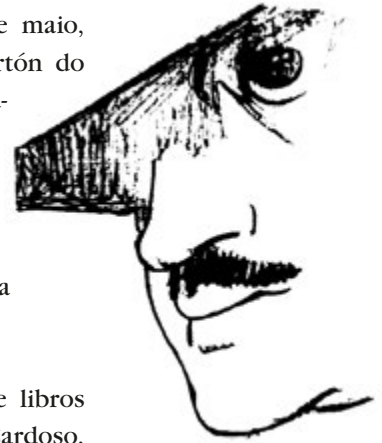
Reprodúcense textos de autores portugueses: Alexandre de Córdova, Hernani Cidade, Souza Aguiar, etc.

Son innúmeras as recensións de libros de escritores lusos: Pereira Cardoso, Orlando Marçal, Pina de Moraes, Leonardo Coimbra, Alfredo Pedro Guisado, Mª da Gloria Teixeira de Vasconcelos, João de Castro, Antonio de Cértima, Antonio Sardinha, Claudio Basto, Raul Brandao, etc.

Outro tanto acontece coas revistas portuguesas: *A Águia* (Porto), *Talabriga* (Aveiro), *Revista de Guimarães*, *Revista da Faculdade de Letras da Universidade do Porto*, *Seara Nova* (Lisboa), *Contemporânea* (Lisboa), *Porto Académico*, *Nação Portuguesa* (Lisboa), *Bíblis* (Coimbra), etc.

O último traballo de vinculación entre as dúas culturas é “Camões e Pondal”, de Fermín Bouza Brey, que aparece no número 134 (15/02/1935).

O recurso á oralidade por parte dos escritores do Rexurdimento vai propiciar que na lingua escrita aparezan continuas vacilacións gráficas, morfosintácticas e léxicas. Simultaneamente, comezan as primeiras polémicas entre os defensores da recuperación do idioma. O escritor Valentín Lamas Carvajal, director do primeiro xornal galego, *O Tío Marcos d’a Portela*, vai ser un dos que máis se im-

No número 14
(1/12/1922)
transcríbese
o poema “De
min”, de Teixeira
de Pascoaes,
dedicado “aos
grandes poetas
da Galiza, Cabanillas
e Varela”.

plique no asunto a partir de 1875. A Real Academia Galega (1906) nace co propósito de redactar unha gramática e un dicionario para se constituíren como referencias de autoridade lingüística.

Leandro Carré Aldao cóntanos no artigo “O momento actual da ortografía galega” (*El Pueblo Gallego*, 25/07/1926, p. 4) como se acometen os intentos iniciais de unificación lingüística:

“... na «Cova Céltiga» (...) chegaron a se por d'acordo adoutando unha forma de escribir o galego, crara, sinxela, elegante, enxebre, c'un mínimo de guiós e apóstrofos e outros sinos que dificultaban a lectura...”

A urxencia de fixación dunha normativa ortográfica para a lingua acentúase durante o primeiro terzo do século XX, co acrecentamento dos debates na procura dunha rápida unificación.

As preocupacións e propostas lingüísticas dos galeguistas van ter nas publicacións *A Nosa Terra*, *El Pueblo Gallego* ou *La Zarpa* algunhas das plataformas máis significadas para o debate intelectual e para a difusión á sociedade de acordos e controversias.

Vicente Risco manifesta que unha cultura ten de se sustentar nunha lingua de seu. Se Galicia existe como pobo é mercé ao idioma e á tradición literaria. No seu ensaio “O idioma galego na nosa vida e na nosa cultura” (*El Pueblo Gallego*, 25/07/1928, p.2) considera:

“Non somentes a língoa nos conservou a persoalidade, senón a psicoloxía. (...) O galego foi sempre e é agora mesmo, unha língoa esencialmente educadora, suxetiva, formadora do espírito. Si os galegos houberan sido educados nela, hoxe serían un dos pobos máis cultos da Europa. (...) Se Galiza é moito, case todo, o que deba á súa língoa, é moito máis o que lle pode deber aínda.”

Destas consideracións nacen os seus plans para normalizar a educación en Galicia: “Plan pedagóxico pr’a galeguización nas escolas galegas” e “Informe do irmán Risco”. A introdución do galego no sistema educativo dunha sociedade eminentemente rural impónse como unha necesidade e como unha expresión de xustiza. Os intelectuais que demandan a galeguización da escola son ben conscientes que polo desprezo da lingua comeza a negación do país.

As contribucións do director da revista *Nós* ao debate lingüístico aparecen sobre todo no xornal ourensán *La Zarpa*, dirixido polo crego Basilio Álvarez, que recolle unha serie de dezasete artigos co título “A nosa fala”.

Nunha longa carta dirixida ao mestre ourensán, Manuel Portela Valladares, fundador do xornal *El Pueblo Gallego* (1924), publicada en *Nós* (nº 17, 01/03/1923, pp. 2-6), co título “En col da língoa galega”, proclama a necesidade do activismo lingüístico:

“E en col da língoa, bai unha meditación que faguer, impónse a todos nós

O último traballo de vinculación entre as dúas culturas (galega e portuguesa) é “Camões e Pondal”, de Fermín Bouza Brey, que aparece no número 134.

un día de recollemento, para trazar ben as orientaciós que debemos seguir. Repare vostede que non falo de fixar canon ao idioma sinon sômentes das directivas, da incrinación que se lle deba donar.”

Fala do imperativo de “reconstituir e complementar a nosa língua”. As fontes teñen de ser as manifestacións da fecunda cultura popular e da extraordinaria literatura medieval.

Manifesta de maneira moi expresiva a necesidade de (re)creación dun rexistro culto: “A língua non pode sel-a mesma pra falar de chouza a chouza, que pra falar de libro a libro.”

O autor fai unha apelación entusiasta ao encontro co portugués, “língua irmán”:

“... n’haberá quen teña á potestade d’impedir que por cima de todas as fronteiras s’abracen a língua galega e a língua portuguesa.”

E argumenta aínda a posibilidade de difusión do galego para alén das nosas fronteiras: “Considere vostede que somos trinta millóns os que podemos entender-nos co mesmo idioma.”

Vicente Risco defendía o galego como lingua diferencial nun artigo d’ *A Nosa Terra* (nº 95, 25/07/1919, pp. 3-4), “Prosas galeguistas. Ortografía”:

“O idioma galego debe ser galego e non portugués. Neste estou c’o mestre Ribalta.

Pro, millor quero o aportuguesamento qu’a castelanización. A língua galega, co’a que se ten que pór n’unha forma defensiva é co-a castelana que é a que máis mal lle pode facer. Neste estou c’o mestre Viqueira.”

E máis adiante acrecenta:

“Por iso, eu, como bó epigón, quero millor empregar a que xa se fixo crásica, a dos nosos hermes de fis do século derradeiro, a de Rosalía, de Curros, de Lamas, de Pondal. E polo d’boxe, gracias a Dios, y-en boa hora vaia dito, vaime ben co-ela.

Ten a gracia decorativa dos apóstrofos, dos guiós, dos acentos circunflexos que lle dan un aire europeo que non debera perder. Non hai qu’esquecel-a estética que n’esto tamén a hai.”

O director de *Nós* entende que a fixación dun rexistro estándar ten de ir estreitamente ligado á normalización da lingua na sociedade e á súa implantación no sistema educativo. A escola ten de cumprir un papel fundamental na unificación do idioma.

No número 18 de *Nós* (01/07/1923, pp. 10-12) reproducése unha crónica de Luis Cortón do Arroyo, membro da Institución Libre de Ensinanza, co título “Teixeira de Pascoaes en Madrid. Don Quixote e a saudade” verbo dunha conferencia ditada polo poeta portugués na capital de España.

O escritor Valentín Lamas Carvajal, director do primeiro xornal galego, *O Tío Marcos d’a Portela*, vai ser un dos que máis se implique no asunto das continuas vacilacións gráficas, morfosintácticas e léxicas a partir de 1875.

As contribucións do director da revista *Nós* ao debate lingüístico aparecen sobre todo no xornal ourensán *La Zarpa*, dirixido polo crego Basilio Álvarez, que recolle unha serie de dezasete artigos co título “A nosa fala”.

Unha nota da redacción recolle algunhas reflexións lingüísticas de interese, que formulan unha nova orientación para a lingua escrita:

“O noso moi querido irmao Luis Cortón préganos que n-iste traballo seu respeitemos con toda fidelidade a forma gráfica por il empregada, co-a que di quer contribuíre «a labor de milloramento da nosa ortografía que tarde ou cedo terase que encamiñar mesmo por propia conveñencia, a unba maior identidade gráfica co-a lingua de Portugal».

A ortografía do Cortón, que vén a ser a nosa verdadeira ortografía enxebre que s’atopa nos documentos antigos e mais en moitos escritores do século pasado, foi empregada en NÓS en artigos de Jaime Quintanilla, de Johan Viqueira e outros autores. Si temos adoutado xeneralmente a empregada pol-os escritores ourensanos do XIX –Lamas Carvajal, Curros Enríquez, Saco e Arce– non é por que a teñamos por millor, pois temos que recoñecer que ningunha razón centífeca hai qu’a abone, senon por pensarmos qu’a xente está mais afeita a lêr o galego escrito d’ise xeito que foi o que mais se popularizou no noso tempo, que non

na ortografía erudita que pra ben ser debérase levar.

De total-as maneiras, alegrámonos qu’o Cortón veña tragner ise asunto a autalidade, e aproveitamos a ocasión pra propòr òs colaboradores de NÓS nos dean o seu parecer en col de si é xa tempo de que n-esta mesma publicación s’inicie de feito a reforma ortográfica.”

Proba da relevancia que vai gañando o asunto é que Antonio Couceiro Freijomil, autor d’ *El Idioma Gallego* (1935), que xa aparecera en 1926 nun volume da obra *Geografía General del Reino de Galicia*, abre nova sección, “A nosa ortografía”, no número 24 de *Nós* (15/12/1925, pp. 5-8) co título de “Sobre o emprego do apóstrofo”.

O texto comeza con esta contundente declaración de intencións:

“Cousa moi importante e o tratar de fixal-a ortografía da nosa fala. N’oustante as dificultades que n’elo hai, atrevémonos a dar a nosa opinión, cinguíndonos pol-o de hoxe a un punto concreto e someténdonos ô fallo dos escritores rexionás, òs que toca dicir si vamos ou non por bo camiño.

Hastra o día cada un escribeu como lle veu às mentes, y-esto non pode ser. É tan arbitraria a nosa ortografía que si fundándonos en testos dos literatos do país quixéramos formar unha escolleita de regras de escritura, sería conto de nunca acabar y-habería para todol-os gustos.

¿Non se pode poñer mau n’esa anarquía? ¿Non se pode reducir esa tan vasta multipricidade de normas gráficas?

Coidamos que si, y-a tal fin deben ir os esforzos dos que se xuzguen capaces pra tratar da custión.

Non se cre o autor de estas liñas unba autoridade na materia, nin moito menos: da o seu parecer como un profano e deixa que os doutos falen, si queren."

O autor maniféstase partidario dunha drástica redución dos usos do apóstrofo na lingua escrita.

No número 25 de *Nós* (15/01/1926, pp. 7-9), a sección lingüística de Couceiro Freijomil garda estreita relación coas realizacións fonéticas e presenta o suxestivo título de "De certas adicións, supresións, troques y-enlaces de letras".

Comeza nestes termos:

"Seguiremos boxe as comenzadas ou servacións sobre a nosa ortografía. O novo punto a tratar serán certas adicións, supresións, troques y-enlaces de letras, producidos por razón de eufonía, y-a maneira de representar todo elo."

No número 26 de *Nós* (15/02/1926, pp.16-18), na sección "Os homes, os feitos, as verbas", aparece un texto co título de "Porfías diversas", asinado por Vicente Risco, cunha epígrafe dedicada á fala (lingua), que expresa de maneira moi literaria o debate lingüístico (ortográfico) da época e que se reproduce aquí de maneira íntegra.

"N-iste seitor da loita é onde bai mais perigo pra se meter, pois bai señores que chaman galego antigo ô da ESTORIA TROYÁA, e naturalmente, están pol-o galego antigo, e a sua carraxe leva cobiza d'agresión.

Na outra trincheira, os que queren estreital-a aperta de Portugal e Galiza

poñendo nh e lh, non teñen pacencia pr'agardar qu'a chuvia derreta as estatuas de sal.

Mais práctica –sen tirarlle intrés a aquela porfía– é a idea de volver imprimir o Valladares, pol-o menos, namentras Don Eladio Rodríguez nos dá o seu."

No número 29 de *Nós* (15/05/1926, 16) reproducése un traballo do académico Manuel Amor Meilán publicado no *Boletín de la Real Academia Galega* co título "Lexicografía. O galego que se non fala" e que incorpora, así mesmo, comentarios de Vicente Risco. Trátase dunha relación de termos (arcaísmos) que aparecen nos documentos antigos e que os escritores deberían incorporar ás súas creacións.

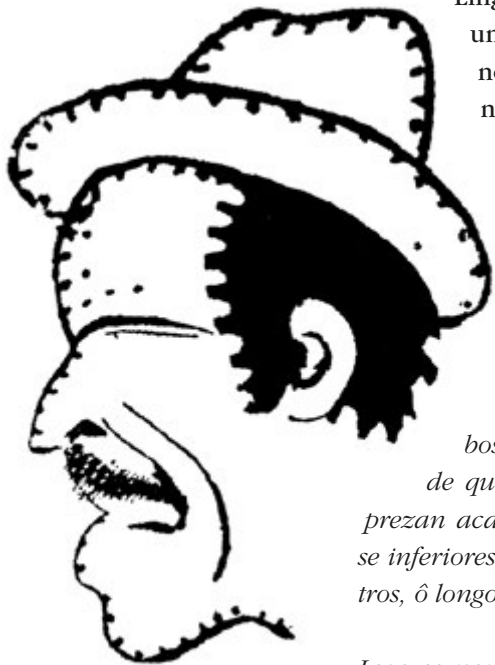
Son palabras do comentarista:

"Non quixemos eiquí dar mais que unbas notas feitas a prêsa e correndo. Por fortuna, bai quen con mais coñecencia e autoridade pode adiantar n'iste tarreo e todo traballo de esta clás que se nos mande Nós acollerao con leducia e pubricarao da millor vontade."

Vicente Risco defendía o galego como lingua diferencial nun artigo d' A Nosa Terra "Prosas galeguistas. Ortografía".

Antón Villar Ponte, fundador das Irmandades da Fala e director d' *A Nosa Terra*, publica no número 50 de *Nós* (15/02/1928, p.20), a maneira de editorial, o texto titulado "O problema da Lingua", no que avoga por unha necesaria e urxente normalización lingüística na sociedade galega.

“¿Por qué é preciso cultivar a lingua galega? Porque toda lingua cultivada representa unha cultura orixinal. E os pobos que teñen unha lingua de seu son pobos orixinaes, até o extremo de que si a esquencen ou desprezan acaban sempre por sentírense inferiores, na comparanza con outros, ô longo dos tempos. (...)”

Logo se non poderá falar seriamente da cultura na Galiza sin termar da política da lingua.”

A sección "Os homes, os feitos, as verbas" do número 54 de *Nós* (15/06/1928, p.120) referencia o libro *Grafía galega* (1927), A Habana, de Fuco G. Gómez (Francisco Gómez Gómez), escritor e político emigrante en Cuba.

“O noso querido compatriota Fuco G. Gómez, gran patriota galego a quen debe moito a causa de Galiza na Illa de Cuba, fixo un verdadeiro esforzo por escrarecel-a grafía do noso idioma, con documentazón gramatical –de gramática normativa– e pedagóxica. Fixo un libro de caraute esencialmente prático, detallado e ilustrado con toda caste d'eixemplos e modelos no que se poida deprender a afalar e escribil-o galego. Sen estarmos conformes en todol-os puntos co-a grafía que propón, nin tampouco c'algunhas das formas ver-

bás qu'emprega, non deixamos de considerar importante o seu traballo. Cuasementes, cand'iste asunto da grafía estase debatendo tanto eiquí, é ben chegado iste libro, pra que total-as opiniós señan escoitadas e se tome en conta o que teñan d'atinado. S. N.”

O número 71 de *Nós* (15/11/1929, pp.205-206), dedicado ao mestre Antón Lousada Diéguez polo seu pasamento, incorpora na sección "Arquivo Filolóxico e Etnográfico de Galiza" unha colaboración do etnógrafo de Lobeira, Xoquín Lourenzo (sic), co título "Apuntes de geografía lexicográfica galega. Algunhas verbas d'usanza corrente en Lovios (Ourense)".

O traballo recolle 77 termos (algunhas locucións) destas terras lindantes con Portugal.

No número 90 de *Nós* (15/06/1931, pp.98-100) aparece un interesante texto do lingüista pontevedrés Manuel Lesteiro López, co título de "Perspeitivismo, espírito e fala".

Comeza desta maneira:

“No ensaio que sigue un iletrado –come cacabuets, vai a «galiñeiro»– trata de pôr ó alcance de total-as intelixencias a metafísica do idioma. Ten iste atrevimento porque decatándose da importancia de faguer comprehendel-o probrema, cree lealmente que ninguén como un non metafísico pode falar ós non metafísicos. E il n-istas custións da yalma –da psique, como din os que entenden– pálpase moi cativiño.”

E máis adiante suliña:

“Se queremos vivir a nosa integral per-soalidade, se queremos dispor do no-

Antón Villar Ponte, fundador das Irmandades da Fala e director d' *A Nosa Terra*, publica no número 50 de *Nós* (15/02/1928, p.20), a maneira de editorial, o texto titulado "O problema da Lingua", no que avoga por unha necesaria e urxente normalización lingüística na sociedade galega.

so ceibe esprito (boxe hipotecados por unba língoa e unba estruturación estatal alleas) «temos de aceutar o noso propio destino» (drama noso, intransferible, no escenario da vida) recollendo o «suma e sigue» do fondo espiritual do noso pobo, do que non podemos arredarnos sen perda.»

O etnógrafo Fermín Bouza Brey achéganos no número 95 de *Nós* (15/11/1931, pp.204-205) un fermoso traballo lexicolóxico co título de “Nomes galegos da ‘Dixitalis Purpúrea L.’”.

O escritor referencia a relevancia desta planta na flora galega e recolle dezaoitto denominacións estendidas por toda a xeografía, moitas delas de creación onomatopeica –“estraloque”, “cloque”, “cócalo”, “belitroque”– por seren empregadas as súas flores nos divertimentos infantís.

Os nomes actuais desta planta, de crecemento espontáneo, expresan a variedade e a riqueza lingüística a que deu lugar: “dixital, abeluria, belitroque, borleta, croque, dedaleira, milicroque, estalote, estraloque, sanxoán, seoane”.

A sección “Os homes, os feitos, as verbas” do número 98 de *Nós* (15/02/1932, pp. 32-36) incorpora un apartado coa epígrafe “O idioma galego: mundo adiante” no que se relacionan suscritores ilustres deste *Boletín Mensual da Cultura Galega*.

“De canto interesa o movemento cultural da Galicia na hora presente ós sabios, e do carácter de universalidade que adquire con il o noso idioma, podrá dar lixeira ideia a publicación dos nomes de algunbas persoalidades i-entidades que nos honran como suscritoras da revista NÓS.

Sen escolla previa, senón abrindo unba páxina calisquera dos nosos li-

bros de contabilidade topamos, en groriosa mistura, filólogos e etnógrafos, arqueólogos e prehistoriadores, centros de sona inmensa no orden da investigación.”

Estes son algúns dos nomes referidos: Raymond Lantier, Meyer Lübke, Philéas Lebesgue, Rodrigues Lapa, Hoffman Krayer, Universidade de Hamburgo, Facultade de Letras de Coimbra, revista *Seara Nova*.

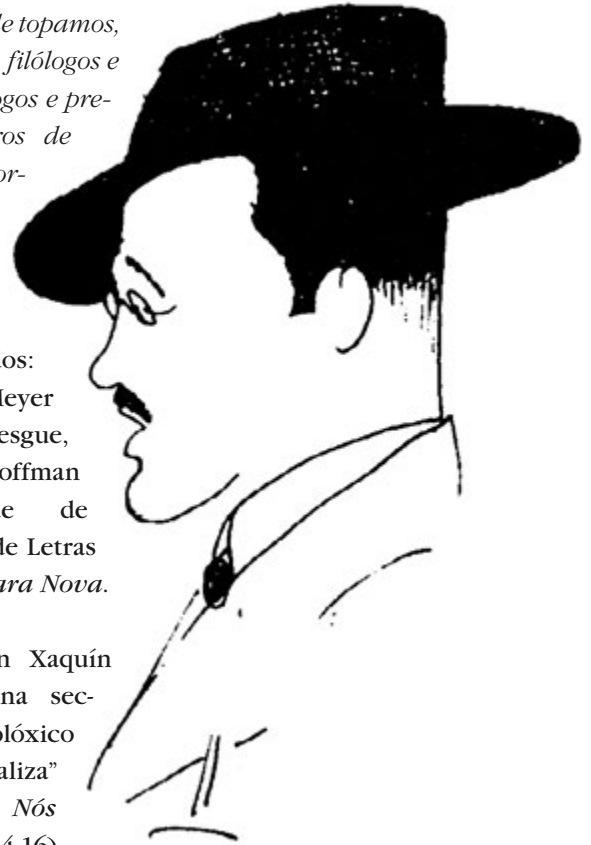
O etnógrafo ourensán Xaquín Lorenzo Fernández, na sección “Arquivo Fololóxico e Etnográfico de Galiza” do número 121 de *Nós* (15/01/1934, pp. 14-16), achega o traballo de léxico “Papeletas pra un dicionario”, no que reúne 119 palabras cos seus significados, das terras fronteirizas de Lobeira e que xustifica desta maneira:

“Damos a continuación algunbas verbas de uso corrente na terra de Lobeira (Ourense).

Moitas serán de uso corrente n-outros sitios, mais coidamos que aínda n-iste caso, non carez de intrés a súa localización.

Todas istas verbas foron escoitadas por nós dos beizos da xente, especialmente dos vellos. Cecaís n-algunbas se note influencia portuguesa, mais hai tanta razón pra que no noso léxico infruía Portugal, coma Castela. O seu valor é, pois, positivo, e ao noso vocabulario deberán ser incorporadas.”

Neste mesmo número da revista, na sección “Os homes, os feitos, as verbas”

O número 71 de *Nós* (15/11/1929, pp.205-206), dedicado ao mestre Antón Lousada Diéguez polo seu pasamento, incorpora na sección “Arquivo Filolóxico e Etnográfico de Galiza” unha colaboración do etnógrafo de Lobeira, Xoquín Lourenzo (sic), co título “Apuntes de geografía lexicográfica galega”.

O etnógrafo ourensán Xaquín Lorenzo Fernández, na sección "Arquivo Fololóxico e Etnográfico de Galiza" do número 121 de Nós (15/01/1934, pp. 14-16), achega o traballo de léxico "Papeletas pra un dicionario"

(pp.16-20), aparece un texto co título "Pra a unificación do idioma galego" no que se informa do transcendental labor que está a facer neste ámbito o Seminario de Estudos Galegos (1923), que integra moitos dos artífices e colaboradores da revista Nós.

Para o profesor Ricardo Carballo Calero, o idioma galego, tanto na súa dimensión oral como na escrita, ha de estar sempre no centro das angueiras da institución. Unha das prioridades do organismo é a fixación dunhas normas ortográficas que acaben coa anarquía na representación escrita da lingua. Na IV Asemblea Xeral do SEG, celebrada en Pontevedra en 1928, Antonio Couceiro Freijomil presenta un traballo para fixar as bases para unha unificación ortográfica. No ano 1931 retómase o asunto con novo entusiasmo e vai ser obxecto de debate por parte dunha comisión integrada pola maioría dos compoñentes da Sección de Filoloxía da entidade, con nomes como os de Pedret Casado, Filgueira Valverde, Xoaquín Lorenzo, etc. En Xuntanza Xeral celebrada o 15 de outubro de 1933, apróbbase o texto *Algunbas normas pra a unificación do idioma galego*, que vai aparecer publicado en *A Nosa Terra* (nº

338, 30/06/1934, p.2). A proposta do Seminario de Estudos Galegos vai supor un paso decisivo no longo e acendido proceso de normativización da lingua e vai estar na base de futuras normativas.

A seguir, reproducécese de maneira íntegra, polo seu interese, o texto da revista Nós.

"O Seminario de Estudos Galegos está faguendo circular en folleto as concrusiós acordadas pol-a Seizón de Filoloxía, baixo do tíduo de Algunbas normas pra a unificazón do idioma galego. Naturalmente, que o Seminario non fai outra cousa que propolas a quen as queira acetar, aunque dende logo ban de ser adoitadas de boxe pra diante nas pubricacións do Seminario.

As normas están feitas tendo en conta traballos anteriores, como o presentado pol-o Sr. Couceiro Freijomil â Asambreira do Seminario tida en Pontevedra no ano 1928, empretado despois c'un apêndice do Profesor Moralejo, da Universidade Compostelá, as aoportaciós dos membros da Seizón de Filoloxía, e o informe dos xefes de Seizón do Seminario.

Son de tres castes: Normas ortográficas, que comprenden tres seizóns letras, siños ortográficos e ligazón de verbas. Normas fonéticas e Normas morfolóxicas.

Non son normas ríspetas, nen tampouco son moitas; deixan unba gran liberdade, e sobre todo, respeitan as formas locais e os dialectalismos, que enrequeñan e dan variedade ao idioma. Limitanse a aquiles puntos nos que a anarquía era máis rechamante

e revolante, e a desbotar formas bárbaras ou de excesivo vulgarismo, e a facer trunfar o bon gusto.

O criterio é mais ben eclético e provisional: ispiradas no intento de dar facilidades ao que lee, mantén o uso de x contra g, j, supprime o apóstrofo e limita a usanza do guión, aténdese n-outras cousas ao costume mais corrente, sen consideración escesiva â etimología nen ao fonetismo. As Normas, pol-o tanto, non se poden dar por rigurosamente científicas, mais a sua orientación práctica é boa e san, doada e sinxela, pol-o qual, nós propoñamos a sua adopción, provisionalmente, e namentras non haxa ante nós un ensino regular da nosa lingua, en cuio caso, coidamos que se debe voltar inmediatamente âs formas que podemos chamar clásicas, e mais â ortografía etimolóxica.

N-outro número, reproduciremos as Normas do Seminario.”

Na última entrega da revista *Nós*, números 139-144 (“Xulio-Nadal de 1935”, pp.204-208), aparece un longo texto (ensaio) de Ramón Villar Ponte, co título “A unificación da língoa” (“Unha preocupación inxustificada-Espello en que fitarnos”).

O galeguista coruñés replícalles a aqueles que demandan unha urxente unificación da lingua que este é un proceso lento e longo, que ha de ser culminado logo dun cultivo intenso e extenso do idioma.

“Ollando o que sucede con outros idiomas, cuio renascere ven xa de lonxe e cuia madurez ven determináda por longo período de afincado e rexo cultivo, xa non atopan por ningures os motivos que poidan ocasionaren ise desacougo e isa fonda preocupación

Na IV Asemblea Xeral do SEG, celebrada en Pontevedra en 1928, Antonio Couceiro Freijomil presenta un traballo para fixar as bases para unha unificación ortográfica.

que parece asoballare aos aludidos escritores nosos que un día e outro rompen lanzas a prol da arelada unificación idiomática.”

E deseguida acrecenta:

“Votando a ollada atrás, craramente se albriscan os grandes progresos feitos pol-o galego dende que as beneméritas «Irmandades da Fala» xurdiron â luz pùbrica. Na colección de «A Nosa Terra» e na colección da revista NÓS poden apreжаться, nidiamente, os adiantos do léxico e de ortografía abranguidos pol-o galego no seu cultivo cotián feito nas columnas das citadas pubricacións e nas obras que dende entonces viñeron aparecendo sen interrupción. Como tamén pode apreжаться aquel sensíbel avanzar da lingua, cara a unificación, que nos devanditos documentos escritos se observa.”

O ensaísta fai referencia ao catalán, que ao longo dun século vive unha situación moi semellante, até que o gramático Pompeu Fabra establece unhas normas lingüísticas, aceptadas de maneira unánime polos usuarios. Outro tanto acontece con linguas como o flamengo, o letón ou o checo.

“¿Por qué, pois, abraiarse, porque no galego literario actual sucede exactamente igual que sucedeu nas demais linguas que circunstancias diversas, principalmente políticas, puxeron en trance de desaparición e que, emporiso, voltaron a seren cultivadas e a abrangueren aquela categoría de linguas cultas, de linguas literarias que hoxe teñen? O galego é unha de tantas linguas e por selo sofre e pasa pol-os intres e continxenzas que todas elas sufriron ou sofren. Non hai ren que determiñe a súa eiscepción e por iso o galego axústase, no seu

desenvolvemento actual, ao que é lei xêral, e que por selo obriga sen eiscepcións.”

Aínda referencia o galego da Idade Media, nomeadamente a obra «Crónica Troiana», que non presenta uniformidade gráfica, para concluír con estas proféticas palabras: “A lingua galega, que xa avanzou moito no vieiro da súa unificación, se mostrará unificada relativamente cando lle chegue a súa hora.”

O autor aproveita para honrar e homenaxear, aos poucos meses do seu brutal asasinato, o editor Ánxel Casal, grande animador cultural e administrador da publicación desde o número 44 (15/08/1927) e acaba facendo un chamado á paciencia e á concordia.

“Hai que dare tempo ao tempo e agardar a que percorra o seu camiño obrigado. I-entonces, doadamente, sen violenzas, se terá realizado o feito que os impacientes de boxe, acuciados por un nobilísimo afán patriótico, quixeran xa que se tivese realizado.”

Podemos concluír, após un demorado percorrido polas páxinas da exitosa publicación da identidade, ao longo de quince anos de entusiasmo galeguista, que non son moitas as colaboracións que se ocupan das angueiras lingüísticas, máis ben poucas e esporádicas, de compararmos *Nós* con outros medios de comunicación coetáneos, tales que *A Nosa Terra* ou *El Pueblo Gallego*, nos que a polémica da normativa ten unha presenza máis continuada e moito máis relevante. Así e todo, pódese afirmar que a revista *Nós (Boletín Mensual da Cultura Galega)* representa, de maneira implícita e práctica, un esforzo titánico e xeneroso por normativizar e normalizar lingua e cultura, acometido sen desalento por un grupo de persoas de grande talento e de compromiso firme e leal coa Terra.

REFERENCIAS BIBLIOGRÁFICAS

A Nosa Terra (1988), A Coruña, ed. Edman (edición facsimilar).

CASEIRO NOGUEIRAS, Delfín et alii (2012), *Teixeira de Pascoaes-Vicente Risco. Epistolario*, Fundación Vicente Risco.

El Pueblo Gallego (1924-1937), Vigo.

FERNÁNDEZ FERNÁNDEZ, Xosé (2014), *Vicente Risco, mestre de mestres*, Ourense, Deputación Provincial.

La Zarpa (1921-1936), Ourense.

MARCO LOPES, Aurora (1987-88), "A presenza da cultura portuguesa na revista *Nós*", en *Nós. Revista internacional Galaicoportuguesa de Cultura*, Pontevedra.

Nós. Boleín mensual da cultura galega, órgano da sociedade "Nós" (1979), Vigo, Galaxia (edición facsimilar).

VÁZQUEZ CUESTA, Pilar (1984), "A correspondencia de Vicente Risco con Teixeira de Pascoaes", en *Grial*, nº 86, Vigo, Galaxia.

VENTURA RUIZ, Joaquim, ed. (2010), *Epistolario de Vicente Risco a Antón Losada Diéguez*, Ourense, Deputación Provincial.